

Կ Ե Ն Ս Ա Ն Ի Ի Թ Ե Ր Ը

(ՎԻԹԱՄԻՆ)

Ի՞նչ են կենսանիւթերը: Հարցում մը, որուն դեռ գիտութիւնը չի կրնար լիակատար պատասխանել, ինչպէս չի կրնար ըսել թէ ի՞նչ է ելեքտրականութեան բնոյթը: Բայց ինչպէս որ ելեքտրականութիւնը ուսումնասիրուած և զործագրութեան գրուած է, միեւնոյնը ճշմարիտ է կենսանիւթերուն համար, փորձարկուած՝ կենդանիներու և անհատներու վրայ: Գիտենք թէ «կենսանիւթ» (վիթամին), կոչուած նիւթերը, որոնք քանի մը տեսակ են և կը գտնուին զանազան ուտեստեղէններու մէջ, կենսական անհրաժեշտութիւն մըն են մարդու և կենդանիներու աճումին ու զարգացման համար, և այդ ուղղութեամբ իւրաքանչիւր կենսանիւթ իր մասնաւոր յատկութիւնը ունի. բայց այդքան միայն: Չկայ քիմիարան մը որ տարբազարած ըլլալ զանոնք իրենց սկզբնական գոյացութեան, չտեսնուած, չկշռուած, չըզգացուած իրականութիւն մը, որուն ներքեւ կը ծածկուի սնուցումի և Ֆիզիքական զարգացման ամենակենսական գաղտնիքներէն մէկը:

Գիտութիւնը, նաեւ, չի կրնար ըսել ճշգրտօրէն թէ կենսանիւթերը ինչպէ՞ս կը կատարեն իրենց պաշտօնը: Ոմանք կը խորհին որ անոնք կը հայթաթեն քիմիական նիւթեր, էական՝ առողջութեան համար. ուրիշներ, կ'ենթադրեն խարազան մը, գրգռականութեան միջոց մը, զործարանաւորութեան մէջ. ասոնք պարզ վարկածներ են միայն: Յայտնի է որ մաքուր և հարուստ տեսակի՝ կաթ խմելը կ'աւելցնէ թէ մարդոց և թէ կենդանիներու մէջ, անոնց մարմնական ծանրութիւնը: Բոլոր ստնաւորները իրենց կեանքի որոշ մէկ շրջանին կ'ապրին միայն կաթով: Բայց կաթին տեղ եթէ փորձէինք տալ անկէ հայթաթուած քնասպիտակ, ճարպ, շաքար, և այլն, ենթակաները հետօրէն պիտի կորսնցնէին իրենց ծանրութիւնը, և եթէ այս փորձը երկար տեւէր, պիտի մեռնէին:

Հոս է ըսու իսկ գաղտնիքը կենսանիւթերուն (vitamines): Տարբերութիւնը երկու կերակուրներու միջեւ, ո՛չ քիմիական տարբազարութիւնն է և ո՛չ ալ ճաշակը, բայց մէկուն մէջ կը գտնես Ա. Բ. Գ. կենսանիւթերը, իսկ միւսին մէջ կը հաստատես անոնց բացակայութիւնը: Կասկածէ՞ դուրս է ուրեմն որ այս խորհրդաւոր մարմինները — որոնք աննշմար անցան սերունդներէ և զարերէ իվեր — անխուսափելիօրէն կապուած են մեր էութեան հետ իբրեւ կենսատու գործօններ, որոնց չգոյութիւնը պիտի նշանակէր հիւանդութիւն, և նոյն իսկ մահ...:

Այս համառօտ ներածութենէն ետք անցնինք ուրեմն մեր բուն նիւթին, սկսելով նկարագրել անոնցմէ առաջինը՝ կենսանիւթ Ար ԿԵՆՍԱՆԻԻԹ

— ԱՅՈՒՄԻ գործօնն է այս կենսանիւթը, և ինչո՞ւ չէ, աչքի կենսանիւթը: Աչքի բազմազան տկարութիւններ, օրինակ՝ xerophthalmia (աչքի մասնաւոր տեսակ մը չորութիւն) ուղղակի անոր պակասէն ստեղծուած հիւանդութիւններ և բարդութիւններ են: Կենսանիւթ Ա.ի բացակայութիւնը կը պատճառէ նաև տեսակ մը հաւկուրութիւն: Գիտութեան մէջ սուտ չկայ: Թերեւս մեզմէ ոմանք, մեր ընթերցողները, հարցնեն թէ ի՞նչպէս գիտենք ասոնց իրական ըլլալը: Փորձարկութեան դաշտը կուգայ մեզի սորվեցնել:

Այդ փորձադաշտին մէջ, զիւրին է հաստատել կենդանիներու նախ անէտներու, ճագարներու, հնդկախոզերու (Guineapig, cobaye) վրայ և ինչ որ ճշմարտութիւն է անոնց համար, գրեթէ նոյնն է մարդուն համար: Բազմաթիւ պարագաներու տակ փորձուած է որ կենսանիւթ Ա.ի չգոյութիւնը ո՛չ միայն կեցուցեր է այդ կենդանիներու աճումը, այլ մեծապէս փաստ է հասցուցեր աչքերուն, ճիպրով պատեր է կոպերը, թարթիչները սկսեր են թափիլ, և վերջապէս կուրցուցեր է զանոնք:

Բայց եթէ փորձարկուն սկսի տալ այդ կենդանիներուն ձկան իւղ, կարագ և եգիպտացորեն, անոնք կը սկսին իրենց առողջ վիճակը գտնել, և աչքի վատասեման նշաններն ալ բարւոքիլ, եթէ անշուշտ անյուսայիօրէն աւրուած չեն: Թարմ և զարմանալի օրինակ մը կայ և ատիկա Տանըմարքացիներունն է: 1916 էն առաջ (xerophthalmia) ն սովորական էր այդ երկրի մանուկներուն մէջ: Համեւրոպեան պատերազմը եկաւ արգիլեց այդ երկրի ընտիր կարագի արտածումը դէպի օտար շուկաներ: Այս ակամայ կայքը իր բարերար ազդեցութիւնը ունեցաւ անով, որ մանուկներուն մէջ սկսաւ քիչնալ այդ հիւանդութիւնը: Բայց խաղաղութիւնը նորէն չարագուշակ էր այդ խեղճերուն համար, լաւագոյն կարագը կ'երթար օտարին, իսկ թափթփուքը իրենց տուններուն մէջ պատճառ կը դառնար որ այդ ախտը իր նախապատերազմեան մակարդակին վերագառնայ: Ամփոփելով այսքանը, մենք կրնանք հարցնել թէ ո՞ր ուտելիքներոն մէջ կենսանիւթ Ա. կը գտնուի: Ձկան իւղը, կարագը, կաթը, հաւկիթը, միսը, և նուազ քանակութեամբ՝ նարինջը, սեպղինը, կաղամբը, եգիպտացորենը, շոմինը (սպաննախ) գլխաւոր արտադրիչներն են Ա. կենսանիւթին:

Կաթնտու մօր մը համար ուրեմն զիւրին է կոհակ թէ ան ի՞նչ պէտք է ընտրէ լաւ կաթ ունենալու համար, որպէսզի իր երախան ապրի ու մեծնայ: (Շարունակելի)

ՈՒՍՏՈՐԸ (Ամերիկա)

ԲԺ. ԳԵՂԱՄ ՍԵՂՈՐՅԱՆ